

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון תב
ערש"ק פרשת שמיני ה'תשע"ג

"ותצא אש" - עונש המור או שכר גדול?

"ויהי ביום השמיני" - למה לא "ביום הראשון"?

פלפול בעניין "חייב אדם לטהר עצמו ברגל"

"ניצוק אינו חיבור" - מה עניינו בעבודת ה'?

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שמיני, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבנן, הרב יהודה בראוד, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב ראובן זאיאנץ,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ,
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

United States ארץ הקודש
1469 President St. ת.ד. 2033
#BSMT כפר חב"ד 60840
Brooklyn, NY 11213 03-738-3734
718-534-8673 הפצה: 08-9262674
www.likras.org • Likras@likras.org

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

כט

לקראת שבת

זה נקרא אתרא קדישא!

כשבאתי בפעם הראשונה אל החסיד ר' יעקב שמשון, מצאתיו יושב בגן הפרי הגדול וחוזר משניות בעל-פה. ר' יעקב שמשון קיבל את פניי בחיבה וסיפר לי כמה סיפורים בקשר ל'יחידות':

"אבי הכין אותי", סיפר ר' יעקב שמשון, "חצי שנה לפני חתונתי – אז הייתי כבן שבע עשרה – להיכנס אל הרבי ל'יחידות' בשנת תקפ"ה.

"סבי, החסיד ר' נחום דובער, לא הסתפק בהכנה שהכין אותי אבי והרבה להסביר לי על משמעותה הנעלית של ה'יחידות'.

"אצלנו החסידים, אמר לי סבי, ביתו של הרבי הוא היכל המקדש וחדרו של הרבי הוא הלפני ולפנים. כשהיינו אברכים וישבנו אצל הרבי בליאזנא, הייתה לנו הדרת כבוד פנימי בפני אדמת חצרו של הרבי ומכל שכן בפני קירות" גן עדן התחתון". אחרי הכנה רבה, חשבון נפש עמוק וטבילה וטהרה במקווה – היינו מרשים לעצמנו מזמן לזמן לנשק את ה"סטענדער" עליו התפלל הרבי.

"אילו ראית, המשיך הסבא, באיזו יראת הרוממות וחיבת הקודש ניגש הגאון החסיד ר' ירוחם משה בן התשעים ל"סטענדער" של הרבי ומנשק את המקום עליו היו מונחות ידיו של הרבי בשעת התפילה – היית מבין אז מה נקרא אתרא קדישא היכן ששכינתא שריא".

(שם עמ' סה ואילך)

ה. מקרא אני דורש.....

מדוע יצאה האש?

למה הוצרכו רז"ל לתת טעם וסיבה למיתתם של בני אהרן, זה אמר בכה וזה אמר בכה, הלא מקרא מלא מכחישם ואמר בהדיא הטעם: 'בהקריבם אש זרה' / איך יתכן לומר שבלשון "ותצא אש" כאן יתאר הכתוב עונש הכי חמור – בעוד ששני פסוקים קודם לכן תיאר הכתוב באותה הלשון ממש ("ותצא אש") שכר הכי גדול, השראת השכינה שניכרה על ידי שיצאה "האש מלפני ה'?! / ביאור בפירושו רש"י שבו הסיבות למיתת בני אהרן

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 49 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"ניצוק אינו חיבור" בעבודת ה'

הכלי שמערה ממנו, "העליון", רומז להקב"ה שאין עליון ממנו, הכלי המקבל, "התחתון", הוא רמז על כל הנבראים, ובפרט על עוה"ז הגשמי וענין ה"ניצוק" – עירו המים מהכלי העליון לכלי התחתון, רומז על החיבור התמידי שישנו (כביכול) בין הקב"ה ("העליון") לנבראים ("התחתון") / מדוע "המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין, הרי הניצוק חיבור" / ולמה הדברים נרמזים דוקא בדין טומאה, שכשהתחתון טמא הרי הוא מטמא גם את העליון, ולא מענין הטהרה?

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ז עמ' 27 ואילך)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות.....

בהא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל

יפלפל בדברי המפרשים אי הוא מטעם חובת הקרבנות שמביא ברגל או לאו, ויבאר הנפקות לדינא / יוכיח מפרש"י ביבמות דס"ל דלא הוי מטעם חובת הקרבנות, ועפ"ז יבאר גם דיוק לשונו בפירושו למקרא / יסיק כמה חידושי דינים העולים משיטת רש"י בזה (ע"פ לקוטי שיחות חל"ב עמ' 58 ואילך)

כד. תורת חיים.....

כז. דרכי החסידות.....

“רבי, כיצד מתעלים?”

בחג הפורים דשנת תרס"ג היה אבי, כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, בעיר וינה. לסעודת פורים הגיעו יהודים מכל האזור, כולל גם יהודים מרוסיה ועוד. במוצאי שבת באו אותם יהודים אל אבי בבקשה שיתוועד. אבי סירב.

כששמעו הללו על סירובו של אבי להתוועד, הלכו לחדר צדדי והתוועדו בינם לבין עצמם, וגם אני הצטרפתי אליהם.

עברה שעה ור' חיים מאיר ראזין – משרתו של אבי שהתלווה אלינו – הביא לי מכתב דחוף. פתחתי את המכתב ועברתי עליו במהירות. היה זה דין וחשבון רוחני מפורט מהמשגיחים בנגלה וחסידות של ישיבת תומכי תמימים אודות התלמידים.

בראותי – אם כי ברפרוף – שביעות רצונם של המשגיחים מתלמידי הישיבה בהנהגתם ולימודם, וביודעי עד כמה נוגע הדבר לאבי בנפשו הקדושה ההנהגה והלימוד של כל תלמיד בפרט – הכנסתי מיד את המכתב אל אבי.

עברה חצי שעה, והנה אל החדר נכנס ר' חיים ואומר לי, “אביך קורא לך אל חדרו”. כשנכנסתי אל חדרו של אבי הבחנתי מיד כי פני קודשו מאירים בשמחה ובתענוג, והבנתי שזהו מהדין וחשבון הרוחני של תלמידי תומכי תמימים.

“אני שבע רצון”, אמר אבי, “מפרישת השלום הרחב של תלמידי התמימים. זה אצלי בשורה טובה. יצליח השי"ת את המשגיחים ואת המשפיעים בהשפעתם ויצליח את תלמידי התמימים בקבלת השפעתם”.

“אולי”, אמרתי בהיסוס מה, “בהזדמנות זו, בעקבות הבשורה הטובה היו עורכים התוועדות”.

“כן”, הסכים אבי, ובתוך זמן קצר היינו כולנו בחדר האוכל של אבי והתוועדו טוב מאוד.

בתום ההתוועדות, בשעה מאוחרת בלילה היו רבים מהנוכחים מבוססים היטב. אחד מהם, אברך יקר מאנ"ש, בכה הרבה ושאל את אבי: “רבי, כיצד מתעלים?”

השיב לו אבי: “היכנס לקרון שלי ותתעלה. הקרון שלי ספוג בדמעות ובזיעה של עבודה שבלב ומשובץ בהשכלה והשגה אלקית”.

שאל עוד אחד: “רבי, היכן הן המדרגות שיוכלו דרכן לעלות לקרון שלכם?”

ענה לו אבי: “בשתיים. עליך להתבונן בכל דבר שהוא מהי התועלת והתכלית שבו ולהשתמש באותו דבר רק לשם התועלת והתכלית, ובנוסף – לקבוע סדר מסודר ולהתבונן בעניין של חסידות חמישה עשר רגעים בכל יום”.

(שם עמ' מד ואילך)

מדוע יצאה האש?

למה הוצרכו רז"ל לתת טעם וסיבה למיתתם של בני אהרן, זה אמר בכה וזה אמר בכה, הלא מקרא מלא מכחישים ואמר בהדיא הטעם: 'בהקריבם אש זרה' / איך יתכן לומר שבלשון "ותצא אש" כאן יתאר הכתוב עונש הכי חמור – בעוד ששני פסוקים קודם לכן תיאר הכתוב באותה הלשון ממש ("ותצא אש") שכר הכי גדול, השראת השכינה שניכרה על ידי שיצאה "האש מלפני ה'!" / ביאור בפירוש רש"י שבו הסיבות למיתת בני אהרן

בפרשתנו (י, ב): "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו, ויתנו בהן אש, וישימו עלי' קטורת, ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, וימותו לפני ה'". ובפירוש רש"י על אתר מביא ב' שיטות בטעם מותם של נדב ואביהוא, וז"ל:

“ותצא אש – רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן; רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש; משל למלך שהי' לו בן בית וכו', כדאייתא בויקרא רבה”.

ובמפרשי רש"י האריכו טובא בנידון זה – דלכאורה תמוה (כל הצדה לדרך כאן): “למה הוצרכו רז"ל לתת טעם וסיבה למיתתם, זה אמר בכה וזה אמר בכה? הלא מקרא מלא מכחישים ואמר בהדיא הטעם (כאן, ובריש פ' אחרי מות, ופ' פינחס) 'בהקריבם אש זרה'!”

[ובדברי דוד (להט"ז) כתב: “רבים מתמיהים, מה לנו לפשפש אחר עבירה שלהם? והוא מפורש בפסוק - בשביל אש זרה! רבים מבקשים למצוא פתח לתרץ זה, ולא ניח לי בכל מה שראיתי”].

ומלבד הקושי הכללי – מה ראה רש"י להביא טעמים “צדדיים” למותם של בני אהרן, ולא

הסתפק בהמפורש במקרא על אתר – הרי שיש עוד דיוקים בלשון רש"י, וכמו שיתבאר בעז"ה בהמשך דברינו (וזאת למודעי, כי מחמת קוצר היריעה יתבארו כאן רק חלק מהפרטים שבדברי רש"י, ועוד חזון למועד להוסיף ולהשלים את הענין).

ב. והנה, בגור אר"י (בפירוש הב') פירש, דהא פשיטא שבני אהרן מתו מחמת שהקריבו אש זרה, וכמפורש במקרא; ומה שבא רש"י לתרץ הוא – למה מתו מיתה פתאומית:

"... משום 'אש זרה' לא היו מתים פתאום מיד, כי כל מיתה בידי שמים אינה ממהרת לבוא כל כך כמו שהי' בא עליהם. ולפיכך סובר 'שנכנסו שתויי יין', ודבר זה הוא גורם מיתה פתאום, כי אין המקדש סובל השכרות, לפי שהוא היפך הקדושה;

וכן מי שסובר 'מפני שהורו הלכה' מודה גם כן שהכניסו אש זרה – אלא שלא היו מתים כל כך פתאום. אלא שהורו הלכה בפני רבם, שמהר לבוא כפי מדתו, שהוא קופץ וממהר להשיב בפני רבו".

אולם צ"ע, כי לשון רש"י הוא – "לא מתו בני אהרן אלא" כו', ומשמע להדיא שנתכוון רש"י להסביר את הטעם להמיתה עצמה; ואם כפירוש זה דהגו"א שכוונת רש"י היא לפרש (רק את) הפתאומיות של המיתה – הרי העיקר חסר מן הספר!

[זאת ועוד: לא מצינו הכרח ב"פשוטו של מקרא" שאין המקדש סובל השכרות, ובפרט – עד להענישו במיתה].

ג. במשכיל לדוד כתב: "דקשיא לי, למה הוצרך אש זה לשרפה – הוה לי להמיתן סתם מיתה פתאומית; ולכך מייתי רבני אליעזר, דלפי זה הי' האש מדה כנגד מדה: הם חטאו באש, שבו הורו ההלכה בפני רבן, ולכך המיתם באש".

ולכאורה דבריו אלו צ"ע, דפשטות הכתובים הוא שמתו על זה שהקריבו "אש זרה" כפשוטו, ומובן כבר בפשטות מה שמתו על ידי אש דוקא – ושוב הדרא קושיא לדוכתא, למה הוצרך רש"י להוסיף את זה ש"הורו הלכה בפני רבן"?

ועוד כתב במשכיל לדוד – לגבי שיטת ר' ישמעאל ש"שתויי יין נכנסו למקדש", שהטעם שהביא רש"י שיטה זו הוא "משום קשר הענין בפרשת 'יין ושכר', שבדרשה זו מיושבת הסמיכה דבר דבור על אופניו". כלומר: רש"י הביא דבר זה כדי להסביר את הסמיכות של פרשת "יין ושכר אל תשת" (דלקמן) לענין מיתת בני אהרן.

אבל קשה לכאורה, דאם כל מה שהוקשה לרש"י הוא הסמיכות לפרשת "יין ושכר" – הי' צריך לפרש זאת במקומו, בתחילת הפרשה ההיא, (וכדרכו בכ"מ לפרש "למה נסמכה כו"), ולא בפסוק דידן!

כך עולים לקרון של הרבי

בתום ההתוועדות, בשעה מאוחרת בלילה היו רבים מהנוכחים מבוססים היטב. אחד מהם בכה הרבה ושאל: "רבי, כיצד מתעלים?" השיב לו הרבי: "היכנס לקרון שלי ותתעלה" ... שאל עוד אחד: "רבי, היכן הן המדרגות שיוכלו דרכן לעלות לקרון שלכם?" ...

לחסיד צריך שתהיה פינה משלו, בה יוכל להתבודד ולהעלות בזיכרונו מאורעות מימי קדם

למחשבה תכונה מיוחדת: היא יכולה להפוך את העבר להווה, ועל-ידי העמקת המחשבה יכול האדם לצייר בדמיונו אירוע שהתרחש לפני שנים רבות.

כשחסיד מעלה בזיכרונו מאורעות מימי קדם, ממה שחוה בשיבת 'תומכי תמימים' כששהה בצילים של גדולי המשפיעים; בימי האור כשהביט בעבודתם של משכילים ועובדים; כשנזכר באמרות ששמע מזקני החסידים ממה ששמעו וראו את הרבי, כיצד נכנסו ליחידות וכדומה – הרי זוהי עבודה באמת ובתמים.

זכרון מחזה מסוים הוא עבודה אמיתית, מעין 'בית טבילה' המטהר את האוויר של ההווה ורוחץ, פחות או יותר, על כל פנים את הבוץ הגס, ומהווה מחאה מסוימת על חיי ההווה שצריכים להשתנות לגמרי.

(ספר השיחות ה'ש"ת עמ' מב ואילך)

ומכאן אתה למד איך הוא גם ברוחניות העניינים והאחריות הגדולה של כל אחד בפרט, ובלשון הרמב"ם בספרו היד החזקה (הלכות תשובה, פרק ג' הלכה ד'): צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה; עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה.

(אגרות קודש חכ"ו אגרת ט'תשל"ו)

"המפקד דואג לצרכים הגשמיים של החיילים..."

...כמו בצבא המפקד דואג לצרכים הגשמיים של החיילים בנוגע לאכילה ושת' וכו', הרי ביתר שאת וביתר עוז הוא בנוגע לה' אלקי צבאות כלפי חייליו בצבא שלו...

(אגרות קודש ח"ל אגרת יא'תקס"ז)

ד. הט"ז בפירושו על רש"י (דברי דוד), כתב שרש"י בא לבאר את סיום הכתוב – "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם) וימותו לפני ה'". וז"ל:

"הי' קשה להם יתור בפסוק שאמר 'ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם', אם כן בוודאי מתו – ולמה לי' אחר כך 'וימותו לפני ה'?' וכן בפ' אחרי מות שני בני אהרן אמר שנית: 'וימותו לפני ה'".

אלא עכצ"ל, שמלבד העבירה המפורשת בפסוק היתה בהם עבירה אחרת שלא היתה ידועה לבני אדם, שנתחייבו עלי' רק לה' לבדו יתברך. ע"כ אמר מיתה פעם שנית, שהיתה 'לפני ה' ולא לבני אדם, ובזה פליגי תנאי מה היתה העבירה ההיא שהיתה 'לפני ה', ואמר כל תנא דעתו בזה, ורש"י הביא שנים מהם שהם פשוטים יותר בעיניו".

אך כד דייקת בהתיבות שמעתיק רש"י מלשון הכתוב (ב"דיבור המתחיל") – הרי רש"י אינו מעתיק כלל את התיבות "וימותו לפני ה'" שבסיום הכתוב, אלא את התיבות "ותצא אש" בלבד (ואפילו לא הוסיף "וגומר")!

ה. ובאמת שדבר זה מוקשה הוא מצד עצמו (גם לולי פירוש הט"ז): כיון שרש"י בא לפרש את הטעם לזה ש"מתו בני אהרן" – הי' לו להעתיק בפירושו (לא את התיבות "ותצא אש", אלא) את תיבת "וימותו", שאותה בא לבאר!

והביאור בזה, שאכן תיבת "וימותו" אינה דורשת הסבר מיוחד – דפשיטא שמתו בגלל שהקריבו "אש זרה" ("מדה כנגד מדה");

ולכן העתיק רש"י דוקא התיבות "ותצא אש", שהן הדורשות ביאור:

איך יתכן לומר, לפי "פשוטו של מקרא", שבלשון "ותצא אש" כאן יתאר הכתוב עונש הכי חמור – בעוד ששני פסוקים קודם לכן תיאר הכתוב באותה הלשון ממש ("ותצא אש") שכר הכי גדול, השראת השכינה שניכרה על ידי שיצאה "האש מלפני ה'", דבר שהביא ל"ירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם"!?

[ולהעיר, שהרשב"ם פירש (ועד"ז בעוד מפרשים) ש"ותצא אש" האמור במיתת בני אהרן "הוא 'ותצא אש' של פסוק ראשון... ב' הפסוקים אחד הם"; ואמנם לדעת רש"י אין זה עד כדי כך (ובפרט שמהלשון "ותצא אש מלפני ה'" משמע שהי' יציאה של אש מחדש), אבל עכ"פ קשה לומר שהם עניינים הפכיים, כבפנים].

וזהו שהכריח את רש"י לפרש, שגם "ותצא אש" האמור במיתת בני אהרן הוא ענין של (מעין) השראת השכינה, גילוי של קדושה: כשם שעל ידי עבודת אהרן בא הגילוי של "ותצא אש... על המזבח", כמו כן על ידי עבודת הקטורת של בני אהרן בא הגילוי ד"ותצא אש" – ואין זאת אלא שהי' חסרון (לפי ערכם ומדרגתם) באופן הנהגתם בעבודה זו (ולכן "ותאכל אותם וימותו"), אם כי העבודה כשלעצמה נשארה עבודה קדושה.

ו. וזהו שכתב רש"י: "לא מתו בני אהרן – על ידי עצם העבודה, שהיתה הרי עבודה קדושה – אלא על ידי שהורו הלכה (זו דהקרבת האש) בפני משה רבן".

אך קשה קצת לומר שבשביל זה יגיע עונש חמור כל כך – ומרמז רש"י התירוץ באמרו שבעל הפירוש הוא רבי אליעזר:

שבחים נעלים ונפלאים נאמרו על רבי אליעזר, המתארים את גודל כחו וחכמתו בתורה (ראה פדר"א פ"ב. שהש"ר עה"פ לריח שמניך טובים – א. ג. אבות פ"ב מ"ט. ועוד); ובכל זאת אמר רבי אליעזר (ברכות כז, ב. וראה יומא סו, ב. סוכה כז, ב): "האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שמזה מובן במכל שכן וקל וחומר החומרא בזה (שלא זו בלבד ש"אומר דבר שלא שמע מפי רבו" אלא) שאומרו בפני רבו. ועפ"ז מובן למה נענשו בעונש חמור כ"כ.

אמנם פירוש זה אינו מיושב לגמרי, כי קשה לאיך גיסא: מכיון שבהקרבת הקטרת הורו הלכה בפני רבן, וגרמו לשכינה שתסתלק – איך יתכן שעל ידי זה "תצא אש", (מעין) השראת השכינה (כנ"ל ס"ה)?

ומשום קושי זה מביא רש"י פירוש שני: "שתווי יין נכנסו למקדש", שלפי זה מדובר באזהרה שעדיין לא נצטוו עלי' (כי רק בסמוך נצטוו אהרן "יין ושכר אל תשת"); ואם כן הרי הקטרת הקטרת היתה בשלימות, בלי עבירה על ציווי מפורש מאת ה' – ומובן זה שעל ידי הקרבה זו "ותצא אש", (מעין) השראת השכינה.

אמנם לכאורה אינו מיושב כ"כ לומר שבני אהרן יענשו במיתה חמורה על דבר שלא נצטוו עליו – ולכן מוסיף רש"י שרבי ישמעאל הוא שפירש כן:

רבי ישמעאל הי' כהן, ועליו אמרו חז"ל (חולין מט, א ובפרש"י) – "כהנא מסייע כהני", היינו: "תמיד הוא עוזרן ומקיל להם". ולשיטתו אוזיל בנידון דידן: עדיף לו לרבי ישמעאל ל"סייע כהני", ול"הקיל" בחטא בני אהרן הכהנים, גם אם זה דחוק קצת בפירוש הכתובים, מאשר לפרש את הכתובים באופן (המתיישב יותר, אבל) המגדיל את חטאם, היינו לומר שעברו על ציווי הקב"ה – והורו הלכה בפני רבן. ומסיימים בטוב.

...וככל הדברים האלה הוא בנוגע לכל אחד מעם ישראל בכל מקום שהוא, שהרי כל אחד מבני ישראל הוא חייל בצבאות ה'. שלכן במתן תורה הי' תנאי קודם לנתינתה "נעשה" קודם ל"נשמע", ענין קבלת עול מלכות שמים ומילוי הוראות חכמי ישראל אשר הקדישו חייהם ללימוד התורה ולהבנתה ועד כדי מסירת נפש על לימוד זה. וגם בזה אין נוגע כלל איך הוא בשטחים אחרים אם עשיר הוא מהם או לאו. ובודאי לדכוותיהו אין צורך באריכות יותר.

(אגרות קודש חכ"ז אגרת י'רצד)

"כל אחד ואחת הוא חייל בצבאות ה' אלקי צבאות"

כל אחד ואחת [מישראל] הוא חייל בצבאות ה' אלקי צבאות, אשר פקודי ה' ברורים הם בתורתו, הנקראת תורת חיים, על שם שהיא הוראה בחיים, בחיי היום-יום. ומכל שכן וקל וחומר מצבא, שהמפקד הוא בשר ודם.

(אגרות קודש ח"ל אגרת י'א'תקסז)

...ומובן שהכוונה לו ולכל חבריו שליט"א הנמצאים בסביבתו, ויותר לכל בני ישראל באשר הם שם, אשר כולם נמצאים במצב של מלחמה רוחנית, וכלשון הכתוב כי אתם המעט מכל העמים, ואדרבה ביתר שאת, כי "נעשה ונשמע" ומסירת נפש בצבא גשמי בעיקר קשור בעניני הגוף וגשמיות, משא"כ "נעשה ונשמע" בנוגע לתורה ומצוות' הרי זה נוגע גם לעולם הזה וגם להעולם הבא.

(אגרות קודש חכ"ז אגרת ט'תתקצח)

כל ישראל ערבים זה לזה

...ויש עוד נקודה, וגם היא עיקרית, אשר במסגרת הצבא אין מקום כלל לטענה שפעולתו בצבא הוא ענין פרטי שלו ואין לאיש להתערב בעסקיו, כי אם כל אחד הישר בעיניו יעשה. שהרי מובן ופשוט שפעולה אחת של חייל אחד במקום אחד יכולה להיות גורלית לכל היחידה הצבאית שלו, או גם לכל החזית, ועד לגורל כל המדינה והעם הדרים עלי'.

(אגרות קודש חכ"ז אגרת י'רצד)

...בהזדמנות זו אוסיף, אשר כיון שנמצא בצבא בודאי רואה במוחש אפילו בענינים גשמיים כפשוטם איך שישאל ערבים זה לזה, ושהנהגת כל אחד ואחד ומילוי הציוויים, ומבלי להרהר עליהם, הרי זה לא רק לטובת העושה והמקיים, אלא בזה תלוי' הצלחת כל הפלוגה שנמצא בה, שמפלוגה זו תלוי המצב בכל השטח, וכן הלאה עד למצב כל החזית והארץ.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

שרק ב"ביום החודש הראשון באחד לחודש" הוקם המשכן לראשונה, ועד אז היתה ההעמדה בגדר חינוך וכיו"ב, ולכן "עלי" דהקמת המשכן קאי".

(ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 57 ואילך)

איך ברכת כוהנים, אם טרם נצטוו בה?

וישא אהרן את ידיו גו' ויברכם ויברכם – ברכת כוהנים, יברכך, יאר, ישא (ב. כב. רש"י)

במפרשים הקשו על פרש"י: א. הרי על מצות ברכת כוהנים נצטוו רק לקמן בפ' נשא, ומדוע מפרש שהברכה כאן היא ברכת כוהנים. ב. מדוע מפרט "יברכך יאר ישא", הרי פשיטא שברכת כוהנים כוללת ג' ברכות אלו. ותירצו בכמה אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).

וי"ל בזה, דהדא מתורצת בחבירתה; והכוונה ב"ויברכם", היא לא שקיים אהרן את מצוות ברכת כוהנים, אלא שבחר אהרן ברצונו לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כוהנים, "יברכך, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המפרש "פשוטו של מקרא", משא"כ ע"ד ההלכה. כדמוכח בכ"מ בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצוות ברכת כוהנים].

דהנה, השראת השכינה במשכן היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמ"ש רש"י עה"פ משכן העדות (ס"פ פקודי) "עדות לישראל שוויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם".

וזהו תוכן הברכה שברך אהרן את בני ישראל: יברכך ה' – הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחרי כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני ילכו" – "אני בעצמי" (תשא לג. יד ורש"י שם).

יאר – "יראה לך פנים שוחקות" (רש"י נשא ו, כה), והיינו שתשכון ותשרה השכינה בין בני ישראל.

והוא ע"י שישא" – "יכבוש כעסו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

(ע"פ לקו"ש חכ"ב עמ' 39 ואילך)

מדוע שמיני ולא ראשון?

ויהי ביום השמיני אותו יום נטל עשר עטרות (ב, א. שבת פז, ב.)

כתבו התוס' (שבת שם ד"ה עשר) "הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן, משום דאמרינן במדרש שכל ז' ימי המלוואים ה' משה מעמיד המשכן ומפרקו. אי נמי, משום דעלי' דהקמת המשכן קאי, דה"ק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות".

נמצא, דלפי' הראשון שבתוס' "יום השמיני" לא ה' "ראשון להקמת המשכן" כי כבר הוקם בז' ימי המילואים, ולפי' השני שפיר נחשב "יום השמיני" כראשון להקמת המשכן, ואדרבה "עלי" דהקמת המשכן קאי". וצ"ב במאי בפליגי.

וי"ל בזה, דהנה בפ' פקודי (מ, ב) אמר הקב"ה למשה "ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן גו'". וא"כ צ"ב מדוע תקים משה את המשכן לפני ר"ח ניסן בז' ימי המלוואים?

ותי' הרמב"ן (פקודי שם) דעשה כן מפני שאמר הקב"ה "והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" (תרומה כו, ל) והיינו, מיד לאחר גמר מלאכת המשכן. וזה שב"ביום החודש הראשון תקים גו'" פירושו שאז "תהי' הקמתו לעמדה", דעד אז צריך לפרקו כו'.

אמנם רש"י לא פירש ש"תקים את המשכן" היינו "תקים לעמדה", ומשמע שמפרשו כפשוטו דהקמת המשכן בפעם הראשונה צ"ל בר"ח ניסן, וב"הקמות את המשכן" כוונת הכתוב להקמת המשכן שבר"ח ניסן. והא דהקימו אותו בז' ימי המלוואים לא ה' בגדר "הקמת המשכן" כ"א לחינוך המשכן וכיו"ב.

ועפ"ז י"ל דבזה פליגי שני הפרושים שבתוס'. דהפי' הראשון אויל בשי' הרמב"ן, דגם הקמת המשכן שבז' ימי המלוואים הוי בגדר הקמת המשכן, ולכן ס"ל ד"יום השמיני" אינו "ראשון להקמת המשכן". והפי' השני אויל בשי' רש"י

תורת חיים

מכתבי קודש

הוראות בעבודת ה' מצבא

לכל לראש צריך לקיים – "נעשה"

...כל קיום הצבא מיוסד על שתי נקודות:

(א) משמעת, או בלשון חכמינו ז"ל – קבלת עול, או בנוסח הידוע – נעשה ונשמע, בהקדמת נעשה לנשמע. רצוני לומר, שכשאיש צבא מקבל פקודה, הרי הסדר הוא למלא אותה בזריזות ובאופן הכי טוב, מבלי לשאול תחילה הטעם, או אם מסכים לזה, או אם אפשר לעשות אחרת, אלא לכל לראש צריך לקיים "נעשה", ורק לאחר שיקיים הפקודה ויש לו זמן פנוי ואפשרות וכו' יכול לחקור ולהתעמק ולהבין, היינו "ונשמע", שהוא לשון הבנה (וכלשון הכתוב "והם לא ידעו כי שומע יוסף, כי המליץ בינותם").

אין נפקא-מינה כלל איך הוא בשטחים אחרים, ואין זה מבלבל כלל לקיום הפקודה

(ב) נקודה שני' שעלי' מיוסד הצבא, שכשאיש צבא מקבל פקודה מהמפקד שלו, הרי לגמרי לא נוגע איך הם היחסים שלהם בשטחים אחרים, שאפילו אם במצבם האזרחי ה' המצב להיפך, שהחייל ה' מורו של המפקד בחכמה ובמדע או בכלכלה וכו' ועד לאופן של ריחוק ערך ביניהם, שהחייל בחייו האזרחיים הוא עשיר הכי גדול בנכסים גשמיים או בנכסים רוחניים, והמפקד עני הוא בכל האמור, אבל כיון שבמסגרת הצבא יש להמפקד ידע יותר ונסיון יותר והקדיש חייו ללימוד גיוני הצבא, מקיים הוא הפקודה מבלי להרהר אחרי' כלל ואין נפקא-מינה כלל איך הוא בשטחים אחרים, ואין זה מבלבל כלל לקיום הפקודה.

"ניצוק אינו חיבור" בעבודת ה'

הכלי שמערה ממנו, "העליון", רומז להקב"ה שאין עליון ממנו, הכלי המקבל, "התחתון", הוא רמז על כל הנבראים, ובפרט על עוה"ז הגשמי וענין ה"ניצוק" – עירו המים מהכלי העליון לכלי התחתון, רומז על החיבור התמידי שישנו (כביכול) בין הקב"ה ("העליון") לנבראים ("התחתון") / מדוע "המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין, הרי הניצוק חיבור"? / ולמה הדברים נרמזים דוקא בדין טומאה, שכשהתחתון טמא הרי הוא מטמא גם את העליון, ולא מענין הטהרה?

א. מהכתובים בסוף פרשתנו נלמדו דיני טומאת אוכלין ומשקין וטהרתן.

והנה, בהלכות טומאת אוכלין (ריש פ"ז) כתב הרמב"ם: "הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. כיצד, ה' מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא . . הרי העמוד הניצוק טהור . . ואין צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין".

ובה"ב: "במה דברים אמורים, בשעירה מצונן או מחם לחם או מחם לצונן, אבל המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין, הרי הניצוק חיבור, ונטמאו המשקין הצונן כולן שהוא מערה מהן, ונטמא הכלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו".

והנה ידוע מ"ש הרמב"ם בסיום הלכות תמורה, אשר "רוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים", ועפ"ז יש ללמוד גם בענינו, שיש בענין זה ("הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה") לימוד והוראה "לדיעות" ו"המעשים" ע"ד הרמז ובפנימיות הענינים.

דיש לפרש בזה, שהכלי שמערה ממנו, "העליון", רומז להקב"ה שאין עליון ממנו. ואילו הכלי

שיש עדיין שהות להטהר ולהביא אותן קודם שיצא הרגל דיש להן תשלומין כל שבעה, אבל משום שלמי שמחה שחייב לאכול אותן בכל ימות הרגל ואין לך יום מימי הרגל שאינו חייב בהם א"א לטמאות א"ע בכל ימות הרגל²⁹.

ולפי זה נמצא: (א) שהחייב לטהר עצמו הוא בכל שבעת ימי הרגל, גם בחוה"מ. (ב) בר"ה ויוהכ"פ שאין בהם חיוב עלי' לרגל והקרבת קרבנות לא חלה האזהרה ד'ובנבלתם לא תגעו'. (ג) לאחר שגמר להביא כל קרבנות החג (ביום ז') שוב אין עליו חיוב להיות טהור עד סוף החג (- יום הז') ממש.

אבל ע"פ פרש"י (שהחייב לטהר עצמו ברגל שייך להחייב ד'מקרא קודש' – לקדשו באכילה ושת' וכסות – שקשור עם עצם קדושת היו"ט) מובן, אשר:

(א) מכיון שחול המועד לא נקרא מקרא קודש (כי נאמר רק בנוגע ליום ראשון ויום השביעי בפ' בא (שם). וכן בפ' אמור³⁰), אין חיוב בפשוטו

29 אבל ראה צל"ח שבסעיף א, ועוד – דס"ל שהחייב לטהר עצמו הוא משום עולת ראי' וחגיגה ולא משום שלמי שמחה.

30 ברמב"ם הל' יו"ט רפ"ז "הואיל ונקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כו". אבל ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב על הגליון: וחווה"מ לא נאמר בו מקרא כו' אלא שקרוי מקרא קודש לענין קרבנות בלבד. – וראה שם הל' יו"ט סי' תקטס"ו שמחוייב בשמחה.

של מקרא לטהר עצמו בחול המועד.

(ב) מכיון שגם ראש השנה ויום הכפורים נקראו מקרא קודש (אמור כג, כד. כז)³¹ – גם בהם³² יש החיוב לטהר עצמו ברגל. וכ"כ בצל"ח וביאור הרי"פ פערלא דלעיל ס"א (לפי ביאורם בחייב לטהר עצמו ברגל)³³.

(ג) מכיון שזה קשור עם עצם קדושת היו"ט – הרי מובן שצ"ל כל זמן הרגל. וגם בזמן שאינו אוכל ושותה – הרי מצד החיוב ד(קדשו ב) כסות עדיין עליו להיות טהור כל היום³⁴.

31 וראה פרש"י שם, לה (לענין יוהכ"פ – ראה מפרשי רש"י שם) קדשהו בכסות נקי' ובתפלה ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקי' ובתפלה.

32 בנוגע לשבת שגם בו נאמר (אמור שם, ג) מקרא קודש – י"ל דע"פ פש"מ ה"ז בעיקר לא במאכל ובמשתה ובכסות כ"א מצד המפורש בקרא לפניו ולאחריו "שבת שבתון" – "כל מלאכה לא תעשו גו". אבל ראה פרש"י יתרו כ, ח בסופו. שו"ע הרב ר"ס רמב ובקו"א שם. ולפ"ז י"ל דחייב לטהר עצמו ברגל וכש"כ בשבת [ולהעיר שבמאמר ר"י שלפנ"ז בסוגיין, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, הדין הוא בחודש ושבת כבגמ' שם, אלא דשם נאמר זה מפורש בכתוב (מ"ב ד, כג) "מדוע גו' לא חודש ולא שבת" – ראה ר"ח וריטב"א שם. וראה חדא"ג מהרש"א סוכה כז, ב. מג"א שבהערה 22 ובמחה"ש שם. טורי אבן ר"ה שם. ואכ"מ]. וראה גו"א בפרש"י ראה שם. צל"ח שם. שדי חמד שם כלל מז.

33 וראה בכל הנ"ל – שדי חמד שם.

34 ראה גם רוקח הל' לולב סו"ס רכא. וראה גליוני הש"ס לר"ה שם.

הרגל דוקא. וגם, מהו המקור וההכרח לפרש בפשוטו של מקרא שברגל מוזהרין ישראל על הטומאה מצד הרגל ולא מצד חיובי קרבנות שבו²⁶. ואין לבאר דס"ל כטעם הרמב"ם אליבא דהאחרונים הנ"ל, שכיון שזהו זמן שחייבים בו להכנס למקדש הרי בזמן כזה צ"ל טהור, מה שלא בעיניו בזמן אחר – כי קשה לבאר כן בפרש"י, ולומר שסתם וכתב "ברגל" ולא פירש טעם זה בסמכו שהענין מובן מעצמו! עוד זאת, הרי טעם זה הוא רק הסברה על מה שאמרו רז"ל שאזהרה זו היא "ברגל"; אבל עיקר השאלה במקומה עומדת – מהו המקור בפשוטו של מקרא שיש חיוב של טהרה ברגל.

ולהוסיף בזה: בשלמא לקמן בפ' ראה (יד, ח), כשנאמר (עוה"פ) "ובנבלתם לא תגעו" ורש"י חוזר על תוכן פירושו כאן, הרי שם מקדים רש"י "רבתינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל כו'", והיינו שהמקור לפירוש זה הוא מ"רבתינו" (ולא – פשוטו של מקרא); משא"כ כאן בפרשתנו, שאינו כותב הקדמה זו אלא כותב

26 לכאורה י"ל, לפי שפירוש זה שישאר מוזהרין על הטומאה מצד עצם הרגל קרוב יותר לפשוטו של מקרא כאן: מכיון שפשוטות הכתובים משמע (כנ"ל ס"ב), שאזהרה זו היא אזהרה כללית לכל ישראל ולכל הזמנים*, אלא שמוכח מפ' אמור שאא"פ לפרש שקאי בכל השנה כולה – הרי מסתבר דכל מה דאפשר לכלול בהאיסור (שנאמר בלשון סתמי) כיילינן, ודי לומר שההגבלה היא רק "ברגל", ולא למעט יותר, שהאיסור הוא רק בשייכות לקרבנות ואילו המקריבים קרבן ורק בזמן הבית כו'.

אבל סו"ס צריך ביאור, דפשיטא שרש"י לא יסתום ויכתוב "ברגל" בלי שום מקור וטעם והסברה. כדלקמן בפנים.

* ועפ"ז יומתק ביותר מה שרש"י מתחיל פירושו "יכול יהו ישראל מחזירים על מגע נבלה כו'".

בפשטות "יכול כו' ברגל" – עכצ"ל, שיש מקור בפשוטו של מקרא לומר שיש חיוב טהרה ברגל. ויש לומר דרש"י כאן סמין על מה שכבר פירש לעיל. דהנה, בפ' בא (יב, טז), בפעם הא' שנוכר בתורה ע"ד ענין יו"ט, שהוא "מקרא קודש" – פרש"י "מקרא שם דבר קרא אותו קדש לאכילה ושתי' וכסות". הרי שקדושת יו"ט קשורה עם אכילת ושתיית האדם וכסותו. ומכיון שכן מובן, שהאדם צ"ל במצב של טהרה, כי איך יתכן שאכילתו ושתייתו כו' בטומאה יקדשו את היום²⁷. ועיין במאירי בסוגיין שכתב הטעם שחייב אדם לטהר עצמו ברגל "לאכול חוליו בטהרה"²⁸.

ומעתה יש לבאר טעם החיוב לטהר עצמו ברגל בכל המקומות (לשיטת רש"י) – שזהו מצד קדושת היו"ט. ועפ"ז נלמדים – ע"פ פשוטו של מקרא – כמה חידושים בהלכה בהחיוב לטהר עצמו ברגל.

דהנה לפי הטעם שהחיוב לטהר עצמו ברגל הוא מפני הקרבנות שחייבים להביא, כתבו אחרונים (טורי אבן בסוגיין ובשא"ג שם ס' טו) שמפני החיוב דעולת ראי' ושלמי חגיגה אינו מוזהר מלהטמא אלא בטומאה אריכתא של טומאת מת שהוא טומאת שבעה אבל בטומאת ערב כמו שרץ ונבילה לית לן בה ואפילו אם לא הביא עדיין עולת ראי' ושלמי חגיגה אם הוא עדיין קודם יום ז' של רגל מותר להטמאות כיון

27 ובפרט שבסוף הפרשה (יא, מג-מד) מקשר הקדושה בהעדר הטומאה "ולא תטמא וגו' והתקדשתם והייתם קדושים גו' ולא תטמאו גו'".

28 וראה ספר חסידים השלם ס' תתרסט. ולהעיר שגם בפש"מ מצינו כבר ענין של טומאה גם ביחס לחולין – ראה רש"י וירא יח, ת.

המקבל, "התחתון", הוא רמז על כל הנבראים, ובפרט על עוה"ז הגשמי, שהוא "התחתון במדריגה שאין תחתון למטה הימנו" (לשון התניא פל"ו).

וענין ה"ניצוק" – עירו המים מהכלי העליון לכלי התחתון, רומז על החיבור התמידי שישנו (כביכול) בין הקב"ה ("העליון") לנבראים ("התחתון").

שהרי ידוע (ראה באריכות שער היחוד והאמונה לאדמו"ר הזקן נ"ע בתחילתו) שענין התהוות הנבראים על ידי הקב"ה, אינו ענין שהי' בעבר, בששת ימי בראשית בלבד, כ"א שהוא ענין תמידי – שהקב"ה מהווה ומחי' את העולמות בכל רגע ורגע.

וכפירוש הבעש"ט (המובא בשער היחוד והאמונה שם) עה"פ (תהילים קיט, פט) "לעולם הוי' דברך ניצב בשמים" – שאותיות מאמר הקב"ה "יהי רקיע" שמהם נתהווה הרקיע, לא נאמרו רק בששת ימי בראשית, כ"א הם "ניצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלקינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקיימים לעד".

וכן הוא בכל הנבראים, שהקב"ה משפיע להם חיות אלוקית באופן תמידי בכדי להוותם ולהחיותם. וכפי שהאריך כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (שם) בביאור הדבר, שכל הנבראים כולם אינם קיימים מעצמם ח"ו, כ"א הקב"ה מהווה ומחי' ומקיים אותם מאין ואפס ליש ומציאות בכל רגע ורגע באופן תמידי.

ונמצא, שה"תחתון" – הם כל הנבראים כולם, מחובר תמיד עם ה"עליון" – הוא הקב"ה, באופן תמידי, דאם יפסק "חיבור" זה, תופסק החיות שבנבראים ויתבטלו כליל.

ב. ובוזו הדרך יש לפרש את ההלכה הנזכרת אשר ה"ניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה". דמשמעות החיבור ("ניצוק") שבין העליון לתחתון היא, שכל הנבראים מקבלים חיותם מהשי"ת באופן תמידי, וחיות זו היא המהווה אותם בכל רגע מאין ליש. ואף על פי כן, חיבור זה שבין הקב"ה לנבראים ("ניצוק") הוא רק לענין ההתהוות, שהקב"ה מהווה אותם, אך אינו ענין ל"טומאה וטהרה", היינו שהכח האלוקי שמהווה את הנבראים אינו פועל ומשפיע בהם בשייכות לדביקותם בבורא ית'.

דכיון שהכוונה בבריאת האדם היא שתהי' עבודתו את השי"ת בבחירתו החופשית, כנאמר בכתוב (ניצבים ל, יט) "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב . . . ובחרת בחיים", היינו שהאדם על ידי עבודתו העצמית יבחר בחיים וטוב, לכן ברא הקב"ה את העולם באופן כזה, שאין הנבראים מרגישים באופן גלוי את חיבורם התמידי להקב"ה, ושחיבור זה הוא מקור חיותם וקיומם.

שהרי באם הי' ענין זה בא באופן גלוי, והי' ניכר ונרגש אצל הנבראים החיות האלוקי שמחי' אותם, ואשר רק היא מקור חיותם, היו הנבראים כולם מרגישים ומבינים את גודל ההכרח בדביקות להשי"ת ולא היו נצרכים לבחירה בכדי לעבוד את ה', שהיו דבקים בו בדרך ממילא, מחמת הרגשתם והבנתם שהוא מקור חיותם התמידית, ואזי לא הייתה עבודתם נחשבת כעבודה עצמית שלהם. ורק

משום שהחיות האלוקית נמצאת בהם באופן שאינה משפיעה עליהם באופן גלוי ("הניצוק אינו חיבור"), נחשבת עבודתם לעבודת עצמם, בבחירתם החופשית.

וזהו הפירוש ע"ד הרמז בדין "הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה", דאף שישנו חיבור תמידי ("ניצוק") בין העליון (הקב"ה) לתחתון (הנברא), אין חיבור זה גורם שלא יוכל הנברא לבוא לידי טומאה.

ד"טומאה" ענינה ריחוק מהבורא ית', היינו שהנברא מרחק ומנתק עצמו מהקב"ה. ומלמדנו דין התורה, שאף שהנברא נמצא בחיבור תמידי עם הקב"ה, שהרי חיותו וקיומו באים לו בכל רגע מהקב"ה בעצמו, אעפ"כ, אין חיבור זה נרגש אצלו, ויש לו לאדם בחירה חפשית, שביכולתו לבחור ברע ולבוא לידי טומאה וריחוק מהקב"ה.

ועד"ז הוא לאידך גיסא, ש"הניצוק אינו חיבור (לא לטומאה ולא) לטהרה". היינו, שגם כשהאדם עובד עבודתו ודבק בהשי"ת בתכלית הדביקות, נחשב זה כעבודתו העצמית. דבאם הי' לחיבור ("ניצוק") עם הקב"ה השפעה על אופן הדביקות שלו עם הקב"ה, לא הייתה עבודתו נעשית בכוחות עצמו ובבחירתו החופשית, ורק מחמת ש"הניצוק אינו חיבור", היינו שחיותו וקיומו מהשי"ת אינה נרגשת אצלו באופן גלוי, לכן מתייחסת העבודה ("טהרה") לאדם עצמו.

ג. והנה הביאור הנ"ל בדין "הניצוק אינו חיבור" מרומז גם בהמשך ההלכה (המובא לעיל), דבנדון שהמשקים שבכלי התחתון הם חמים אזי ישנו חיבור ביניהם. ובלשון הרמב"ם: "המעה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין, הרי הניצוק חיבור, ונטמאו המשקין הצונן כולן שהוא מערה מהן, ונטמא הכלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו".

והנה, החילוק בפשטות בין דבר צונן לדבר חם הוא, שהדבר כמו שהוא מצד עצמו הרי הוא צונן, דקרירות מורה על הדבר כפי שהוא עומד בפני עצמו. משא"כ כשהדבר הוא חם, הרי זה מורה על פעולה מיוחדת שהייתה בדבר להופכו לדבר חם. וכמו שנראה בפשטות, דמי הים והנהרות וכיו"ב מטבעם הם קרירים, ובכדי שיעשו חמים יש צורך בפעולה מיוחדת של חימום.

ופירוש הדברים ברוחניות הענינים הוא, ש"צונן" רומז על האדם כפי שהוא מצד עצמו ומטבע בריאתו. והחמימות מורה על כך שהאדם עמל בעבודתו את הבורא ית' עד שנהי' חם.

וכ"ה הפירוש בנדו"ד, דענין הנ"ל ("ניצוק אינו חיבור") הוא רק כשהמים התחתונים צוננים, היינו כפי שהאדם נמצא קודם עבודתו, מטבע בריאתו, שאף שחיותו באה מהשי"ת אין לדבר השפעה על מידת דביקותו בהקב"ה.

אך כשהמים התחתונים הם חמים, היינו שהאדם עובד עבודתו בקיום התורה ומצוות' ומדבק עצמו בהשי"ת, אזי הדין הוא שיש השפעה מהמים התחתונים למים העליונים, היינו שעל ידי עבודתו נעשה חיבור ודביקות גלוי' בינו לבין הקב"ה.

של דבר, מנין היא אכן הראי' בפשט המקראות²⁵ על זה שהאזהרה ד"בנבלתם לא תגעו" הוא בזמן

(ולא להעתיק לשונות רז"ל כצורתן (כנ"ל)*, ולא עוד אלא שמצינו כמ"פ דגם כשכותב רש"י בפירוש "אמרו רבותינו" או "איתא בתו"כ" וכיו"ב, אינו מסתפק בהבאת הלשון דרז"ל (או תוכנה) – אלא מביאה בתוס' ביאור וכיו"ב, שיובן בפשט"מ.

25) ואף שמקורו של פרש"י זה הוא בתורת כהנים ובגמ', אמנם הלא ידוע דאין דרכו של רש"י להעתיק דרשות רז"ל וכו', ובמקום שמביאן ה"ז לפי שמוכרחין לפשוטו של מקרא, ובפרט בנדו"ד שרש"י אינו מקדים "ורבותינו אמרו" וכיו"ב*, דמזה מוכח שפירושו מיוסד לגמרי על פשוטו של מקרא.

ויש להוסיף שההכרח לעצם פירושו כאן, בפשט"מ, מובן מדברי רש"י עצמו. דהנה, דובר כמ"פ (ראה לקו"ש ח"יא ע' 142 הערה 22) ש"ע"ד הרוב אין דרכו של רש"י להביא הקושי בהפסוק, אלא – מפרש ומבאר הפירוש בהפסוק כפי שהוא ע"פ פשט"מ, והקושיא בטלה בדרך ממילא. אבל בנדו"ד מעתיק רש"י גם הקס"ד "יכול יהו ישראל מזהרים על מגע נבלה כו", והיינו לפי שתוכן הכתובים בפרשה זו מדבר באזהרות לכל ישראל, וכן פסוק זה עצמו נאמר בו "מבשרם לא תאכלו" סתם – כל ישראל; ולכן מצד פשטות הכתובים היינו מפרשים שכל ישראל מזהרין על מגע נבלה, אלא שישנו הכרח מפסוק אחר "אמור אל הכהנים" שאין ישראל מזהרין על הטומאה [ועפ"ז גם מובן מדוע לא פירש רש"י כדברי הרמב"ן עה"פ כאן, ד"אינה אזהרה לאסור לנו הנגיעה אבל יאמר ובנבלתם לא תגעו כי טמאים הם לכם כלומר לא תגעו בהם בלתי אם תטמאו והענין לומר שיחשוב כל הנוגע בהם שהוא טמא ויזהר מן המקדש ומן הקדשים" – כי מפשטות הכתוב "ובנבלתם לא תגעו" משמע, שזוהי אזהרה** כמו "מבשרם לא תאכלו"]. ולכן צריך רש"י לפרש ולדייק שפסוק זה אף שענינו אזהרה לכלל ישראל, אינו ציווי לכל זמן, כ"א רק לזמן מסויים – ברגל.

* דאה לקו"ש ח"ה ע' 42 הערה 4. וש"נ. וראה סי' כללי רש"י (קה"ת) פ"ח (בהוצאת תנש"א – פרק ח-ט). וש"נ.

* דראה הערה 7.

** וי"ל שזהו גם הטעם שלא פירש כהרשב"ם עה"פ כאן: בשעה שאתם צריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כו'. ולהעיר מראב"ע כאן (שמפרש לגמרי כפשט"מ) שכתב כאן: הנוגע בידיו יש עליו מלקות כי הוא עבר על ל"ת (וראה רמב"ן כאן).

מוזהר שלא לטמא א"ע, אבל אין זה מכריחו לטהר עצמו אם כבר נטמא, דמאחר שהוא טמא י"ל דפקע ממנו חיוב העלי' לרגל והבאת קרבנות (אלא שר"י מוסיף לחדש שמ"ובנבלתם לא תגעו" ברגל ילפינן דין שני, שחייב אדם (לא רק להזהר מטומאה אלא גם) לטהר עצמו ברגל); אבל לפרש"י שהחיוב הוא לא מפני הכניסה למקדש והבאת קרבנות אלא שמפני הרגל הוא מוזהר שלא לטמא א"ע²² (וגם בזמן הזה²³ כנ"ל) – הרי מובן, שהאזהרה ב"לא תגעו" אינו רק ענין שלילי, אלא שהרגל מחייבו שיהי' במצב של טהרה ולכן גם באם נטמא – עליו לטהר עצמו. ולהכי דייק רש"י "זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל" – כי תוכן אזהרה זו "ובנבלתם לא תגעו – ברגל", הוא (גם) החיוב לטהר עצמו ברגל.

ג

יסיק דלרש"י הוי הטעם משום קדושת יו"ט ויבאר הנפקותא לדינא

ועדיין עלינו לברר מהו אכן טעם הדין לשיטת רש"י²⁴. ותחילה עלינו לברר בעיקרו

22) להעיר שגם מפשטות ל' הרא"ש (יומא פ"ח סכ"ד) מובן דהחיוב לטהר עצמו אינו מפני הכניסה למקדש והקרבנות [אלא דלשיטתו אינו בזמן הזה כיון שצריך לטהר עצמו מכל הטומאות אפי' מטומאת מת והאידינא אין לנו טהרות כו']. וראה שאג"א שם סי' סז.

23) בא' מכת"י רש"י (שתח"י) הגירסא בסוף פרש"י ("לא תגעו ברגל) מכאן שחייבין כל ישראל לטהר עצמן ברגל בזמן שבית המקדש קיים ובזמן הזה משום הכון לקראת אלקיך ישראל". ולכאורה נראה שזוהי הוספת מעתיק.

24) הן אמת שבגמ' ובתו"כ (מקור פירושו) לא נאמר הטעם ע"ז, אבל הרי ענינו של פרש"י לפרש המקרא

לומר שמצד חיובי הרגל עצמו הי' יכול להשאיר בטומאה שלפני הרגל ולא הי' עליו שום חיוב לטהר א"ע לפני הרגל¹³. וכבר האריך בזה הרי"פ פערלא לסהמ"צ להרס"ג (מ"ע ב סח, ב ואילך)¹⁴.

אבל ע"פ הדיוק בלשון רש"י בפירושו על התורה, נראה להדיא דס"ל דאינו מטעם הקרבנות וביאת המקדש. ובהקדים מה שיש להקשות דלכאורה שינה רש"י ממשמעות הש"ס, דבש"ס כאן משמע דתרי עיני איכא, חדא הוא אזהרה על נגיעת נבילה ברגל מדין הברייתא, ועוד קאמר ר"י דאיכא חיוב לטהר עצמו ברגל. דהא מאמרו של ר"י ש"חייב אדם לטהר את עצמו ברגל" הוא דיוק וחדוש בהילפותא מקרא (לא רק שלילת נגיעה, אלא גם חיוב לטהר), דלא משתמע מהברייתא; והראי' שמביא הש"ס מן הברייתא היא (לכאורה) רק לענין זה שהכתוב "ובנבלתם לא תגעו" איירי ברגל¹⁵, ולא על עצם חידושו של ר"י ש"חייב אדם כו"¹⁶. אבל מהאופן שהביא רש"י הנך מימרות שבש"ס, נראה דנקיט דלא כן, כי הביא תחילה הברייתא הנ"ל ד"יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה כו" ת"ל לא תגעו ברגל", ואח"כ מסיים להגירסא שלפנינו¹⁷ "זהו

13) להעיר ממשנ"ת בלקו"ש חל"ב ע' 130 הערה 33. לקו"ש חל"ה ע' 3-62 וע' 65 ואילך ובהערות שם.

14) אבל ראה להלן בסמוך בסוף הסעיף.

15) ודו"ק בל' רש"י בסוגיין ד"ה ובנבלתם לא תגעו – "וברגל משתעי קרא, כדמפרש ואזיל לקמי' בברייתא".

16) להעיר מפי' הר"ח בסוגיין: אלא שמע מינה שכל ישראל הוזהרו כו' מיכן אמרו חכמים שחייבין ישראל לטהר עצמם ברגל בבואם ליראות לפני ה'.

17) בדפוס ראשון ושני וברוב כת"י רש"י שתח"י ליתא הסיוס דפרש"י. וכן משמע ממפרשי רש"י (רא"ם, באר מים חיים (לאחי מהר"ל)) דלא הי' לפניהם ל' זה בפרש"י.

שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל". ומלשון רש"י "זהו שאמרו כו" משמע, שהוא אותו הענין והלימוד¹⁸. ומלבד זה לכאורה תמוה עצם הדבר שנוקק רש"י להביא זאת שהרי אין ענינו של רש"י בפירושו עה"ת לבאר ולפרש מאמרי רז"ל בש"ס.

אבל לדין יש לומר דבזה בא רש"י (א) להוכיח שיטתו בהך דינא, שענין זה הוא בכל הזמנים ולא רק בזמן הבית, שהרי "זהו שאמרו" הוא – סתם, ועוד שמאמר רז"ל זה (ע"י ר' יצחק)¹⁹ נאמר לאחרי החורבן, ורש"י לשיטתו (ראה פרש"י מגילה ב, א ד"ה בזה"ז) דהאומר מימרא סתם כוונתו (גם) לדורו וזמנו²⁰. (ב) ועוד בא בזה רש"י להדגיש שהזהירות מטומאה והחיוב לטהר – ענינם אחד. פירוש, דאת"ל שהאזהרה "ובנבלתם לא תגעו" היא מפני הכניסה למקדש והקרבת קרבנות, הי' מקום לומר דהוי שני עינים שונים²¹, כנ"ל במשמעות סוגיין, דמפני החיוב לעלות לרגל ולהקריב קרבנות ה"ה

18) ולהעיר שבברלינער מהדורא א' שלו הביא גירסא מכת"י [שאינן כאן בכלל ב' בבות, אלא כולא חדא מילתא] "ומה ת"ל לא תגעו שחייב אדם לטהר עצמו ברגל". וכ"ה בפרש"י עה"ת ע"פ כת"י תימן (נ.י., תשמ"א). ולהעיר שכן הוא גם ע"פ פרש"י ראה שם "רבתינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל".

19) ולהעיר שמאמר ר"י בא שם בהמשך למאמרו לפניו "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל" – שאינו מוגבל לזמן הבית דוקא (ראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"ז. שו"ע אור"ח סי' שא ס"ד במג"א סק"ז. אבל ראה נו"ב מהד"ת אור"ח סי' צד. וראה שד"ח כללים מערכת חית כלל ק'. ואכ"מ).

20) וראה שאילת שלום לשאילתות שאילתא קג (אות קכו). וראה בהנסמן בהערה הבאה. הרי"פ פערלא דלעיל בפנים.

21) אבל ראה לעיל בצא"ר ע"ד הפשט. והמסקנא בטורי אבן בסוגיין.

ד. אך עדיין יש לבאר הטעם שהנתבאר [שהדין שכשהמים התחתונים חמים נעשה חיבור עם המים העליונים, רומז על כך שעבודת האדם יוצרת חיבור ודביקות עם הקב"ה] נרמז דוקא בדין טומאה, שכשהתחתון טמא הרי הוא מטמא גם את העליון, ולא מענין הטהרה. לצריך לומר שבה גופא יש רמז נוסף הנוגע לכללות הענין¹.

ויש לומר שהטעם לכך שהלכה זו נאמרה לענין הטומאה, הוא בכדי לרמז שחידוש זה, שעבודת האדם היא מצד עצמו ובבחירתו החופשית, מודגש בעיקר בעבודתם של הבעלי תשובה, שחטאו ונתרחקו מהקב"ה (ענין הטומאה), ואעפ"כ עשו תשובה והפכו את הטמא לטהור.

ביאור הדברים:

הנה הצדיקים הם דבוקים כל ימיהם בהקב"ה, ועבודתם את ה' נובעת מכך שהם מרגישים את אור הקדושה ואת הקירבה להקב"ה. ולכן, אף שגבהה מעלתם עד מאוד, אין מודגש בעבודתם שהיא באה בכוחות האדם ומצד עצמו, כיון שדביקותם בהקב"ה והרגשתם את אור הקדושה היא הגורמת להם לעבוד עבודתם.

משא"כ הבעלי תשובה, כיון שבעת החטא נתרחקו מהקב"ה, ולא האיר אצלם אור הקדושה, מובן שהחלטתם לשוב בתשובה, היא החלטה הבאה מצד עצמם ולא מחמת שהרגישו את אור הקדושה. וזה הטעם שדוקא עבודת בעלי תשובה יש בה חמימות ביותר, היינו שניכר בה המעלה הגדולה שהיא באה מצד האדם עצמו ולא בהתעוררות מלמעלה.

ולכן על ידי עבודתם של הבעלי תשובה, נעשה חיבור ודביקות אמיתית עם הקב"ה, וכידוע (ראה לקוטי תורה לאדמו"ר הזקן פרשת בלק עג, סע"א) שהנשמה כפי שהיא מצד עצמה קודם הירידה למטה להתלבש בגוף היא בבחינת צדיק, ועל ידי ירידתה למטה היא מגיעה למדריגה נעלית יותר, היא מדריגת הבעלי תשובה, ד"במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו" (ברכות לד, ב. רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה, ד), ועד שגם צדיקים צריכים לעשות תשובה, כי על ידי ענין התשובה מתגלה המדריגה הכי נעלית שבנשמה, ותכלית השלימות היא שגם הצדיקים יבואו למעלת התשובה, שזה יהי' בימות המשיח, ד"משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא" (מאמר הוזהר הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב, ועוד).

1. ואין לפרש שהוא רמז לענין הטומאה, היינו להתרחקות הנפעלת כשהאדם עושה עבירה, שהרי בהלכה זו מודגש החיבור שנוצר בין העליון לתחתון באם המים התחתונים חמים, ואילו פעולת החטא היא פעולה של ניתוק והתרחקות מהעליון.

ולכן צריך לבאר הרמז בזה ע"ד החיוב, שכשהמשקין התחתונים חמים, היינו שהאדם עובד עבודתו בתורה ומצוות, אזי נעשה חיבור בינו לבין העליון. אלא שיש למצוא ביאור מדוע נרמז זה בהלכה העוסקת בטומאה דוקא, כדלקמן.

פנינים

דרוש ואגדה

המשימה של כל לוי'

שאו את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה

כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה, שלא לערבב את השמחה (י.ד. רש"י)

מצינו שבמעשה זה ד"העבר את המת" נצטוו קרובי המת, הלויים.

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

כתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו כו' כמו שזכה לכהנים ללויים".

והנה איש זה ש"נדבה רוחו אותו" והוא בבחי' "לוי", יכול לחשוב, שמכיון ש"נתקדש קודש קדשים" עליו לעסוק רק בעניני תורה וקדושה, אך בענינים הקשורים ב"סור מרע" ו"לאפרושי מאיסורא" מוטב שיעסקו בזה אלו שעדיין לא נתקדשו קודש קדשים ועדיין לא פרקו מעל צוארם "החשבונות הרבים".

וזה משמענו הכתוב, דכדי "לא לערבב את השמחה", שהעולם יהי' מכון ומדור לשבתו ית', צריך ל"העביר את המת" ולאפרושי מאיסורא. ובציווי זה "שאו את אחיכם מאת פני הקודש" נצטוו הלויים דווקא. דאף שמורמים הם מעם ומובדלים "לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו" עליהם לעסוק בהעברת האיסור וה"לכלוך", "מלפני הכלה". ורק באופן זה יוכשר העולם להיות מכון ומדור לשבתו ית'.

(ע"פ לקו"ש ח"ז עמ' 107 ואילך)

כך תינצלו מ"הנחש דא יצה"ר"

כל הולך על גחון

זה נחש. ולשון גחון שחיי', שהולך שח ונופל על מעיו (יא. מב. רש"י)

יש לפרש תכונות אלו בנחש – "הולך שח" ו"נופל על מעיו", ע"ד הרמז:

אמחז"ל (זח"א לה, ב) "נחש דא יצה"ר". ובדברים אלו מרומז הדרך בו בא היצר הרע להסית את האדם.

בתחילה אין היצה"ר בא לאדם לפתותו שיהי' "הולך על מעיו", שיהי' שקוע בתאוות האכילה ובענינים ארציים, כ"א בראשונה אומר הוא לאדם שיהי' "הולך שח".

כלומר: בניגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעי' מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו, ולהתבונן בגדולת האל, אומר היצה"ר לאדם להוריד ראשו ולהיות "הולך שח". ועי"ז יכול היצה"ר להוריד את האדם ר"ל עד שסוף סוף יפול האדם מדרגתו ויהי' בבחינת "נופל על מעיו", ויהי' שקוע בתאוות האכילה וכיו"ב.

וכמאמר חז"ל (שבת קה, ב) "כך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבוד ע"ז".

והעצה לינצל מזה היא להיות שקוע בעניני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט (ראה תורה אור לבעל התניא בתחילתו), דכש"מרים" ראשו ועוסק בתורה ה"ה ניצול מ"הנחש דא יצה"ר".

(ע"פ לקו"ש ח"ז עמ' 122 ואילך)

לקראת שבת

יט

והעולה על כולנה במה שיש לדון בטעם הנ"ל אם מתיישב הוא היטב בפירוש פשט המקרא – שעדיין אין כאן שום טעם מספיק מאי שנא משאר קרבנות הנ"ל¹⁰, ובפרט קרבן פסח¹¹ – כנ"ל בארוכה. וחסר טעם לשבח אמאי הוגבלה האזהרה (בפש"ש"מ) לרגל דוקא¹². ועל כרחין צריך לומר דודאי הא דהצריך הכתוב להזהיר גם גבי רגל – ש"ובנבלתם לא תגעו" – אינו מחמת הקרבנות וביאת המקדש, כי הטהרה מחמת זה ברגל הרי הוא מצווה ועומד להכנס לעזרה ולהביא קרבנות שלכל זה צ"ל טהור [ותירוץ הטורי אבן, דבא להזהיר אלפני הרגל קודם שחלה חובת הרגל שהי' יכול לטמא עצמו ולא להטהר אלולא קרא ד"ובנבלתם לא תגעו" – הרי מלבד הקושיא על עצם שיטתו שהוא משום הקרבנות מפשט הלשון "ברגל", כנ"ל בארוכה, גם צ"ע אם אפשר מעיקרא להעמיס בשיטת רש"י שהאזהרה היא משום שמצד חובת הקרבנות לחוד ה"י רשאי לטמא עצמו קודם זמן החיוב, כי בפשט המקרא דוחק גדול

קרבו (היינו שהאזהרה היא רק בנוגע להמחוייב ואפשרי בקרבן). והרי רש"י שכתב חיבורו ללומדי הפשט – דרכו לפרש ולא לסתום. אלא שבוזה לכאורה אפשר לומר דמכיון שכבר נאמר לעיל (משפטים כג, טו. תשא לד, כ) "ולא יראו פני ריקם", ופרש"י שם דזהו הציווי להביא עולת ראי', הרי י"ל שהאזהרה לטהר עצמו ברגל הוא מפני חיוב הבאת עולת ראי' שכבר ידוע עליו, כיון שאז עליהם להכנס לעזרה. מיהו עדיין צריך ביאור, דכנ"ל אי טעמא משום עולת ראי' אינו חל לכל זמן הרגל, וכנ"ל פשטות הלשון "ברגל" משמעו בכל ימי הרגל. ועוד ועיקר – דכנ"ל ס"א, להך טעמא אינו אלא בזמן הבית ובא"י, ואת"ל שזוהי כוונת רש"י – לא הו"ל לסתום "ברגל" (ולסמוך על הכתוב לפנ"ז ולא יראו פני – וכנ"ל), אלא להוסיף תיבה אחת "בעלותם לרגל" וכיו"ב, שיהי' ברור שהאיסור הוא רק (בא"י⁸) ובזמן שביהמ"ק קיים⁹. ובפרט שתחלת כתוב זה "מבשרם לא תאכלו" הוא ציווי שחל בכל מקום ובכל זמן, הרי ודאי שהי' לו לרש"י לפרש בלשון ברור (שיהי' מובן החילוק דרישא וסיפא דקרא) – דאף ש"מבשרם לא תאכלו" הוי אזהרה בכל זמן ובכל מקום, הנה סיפא דקרא "ובנבלתם לא תגעו" היא אזהרה רק בזמן הבית. וכיון שסותם "ברגל" מובן שציווי זה הוא בנוגע לזמן הרגל (ולא כל ימות השנה), אבל הוא חל בכל המקומות והרגלים אף שאין בית.

8) וע"ד שמצינו בפרש"י עה"ת – שנאמר (אמור כב, כד) "באריצכם לא תעשו", ורש"י מפרש ומוכיח "שאא"פ לומר שלא נצטוו על הסירוס אלא בארץ שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל". וראה גם פרש"י צו ז, כו.

9) ודוחק לומר שמוכן הוא מדיוק לשון רש"י שכתב ברגל (ולא ביו"ט, במועד, בחג וכיו"ב) שמורה על עלי' לרגל. וראה פרש"י משפטים כג, יד. שם, יז. תוריע יג, יד. ועוד.

10) ואף את"ל דכיון דרגל הוי (א) דבר רגיל (ב) ולכל ישראל (ג) וג"פ בשנה, לכן צריך לזרז ע"ז יותר, משא"כ בקרבנות פרטיים הנ"ל שכמה מהם אינם שכיחים (כקרבנות מצורע), ועכ"פ אינם רגילים בכל אדם (כקרבנות יולדת).

אינו מובן מדוע הוצרך רש"י להגביל האיסור "ברגל", ולא לפרש באופן כללי "ובנבלתם לא תגעו" כשצריך להקריב קרבן וכיו"ב, וע"ד פירוש הרשב"ם [אלא שהרשב"ם מפרש שהכתוב בא לומר שיקדש עצמו תחלה קודם נגיעתו בקדש, משא"כ בפרש"י הכוונה (ע"פ מ"ש בפנים) אזהרה שלא יגע בשעה שצריך להכנס למקדש ולהקריב קרבן].

11) שלומדי המקרא כבר למדו אודותו, ובמיילא הקושיא עולה מיד, והו"ל לרש"י ליישב טעם המקרא.

12) וקושיא זו נצבת אצל לומדי המקרא עם פרש"י, כי דובר אודותם בפרשיות הקודמות (ויקרא וצו: קרבן שלמים, חטאת וכו').

גם על זמן הזה⁵.

ובאמת השאגת ארי, דסבר כנ"ל בארוכה שהחייב לטהר עצמו ברגל אינו אלא מפני חובת קרבנות הרגל – אזיל לשיטתו גם בענין זה, ולכן הכריח (ש"ת שאג"א סי' סו) דרש"י ס"ל כדעת ר"ז דאשה חייבת בשלמי שמחה (ר"ה ו, ב), וגם נקט (בטורי אבן שם) כפ"י הא' בפרש"י כיון דלאביי דאמר בר"ה שם (ו, ב) אשה בעלה משמחה ואין חיוב שמחה מוטל עלי' כלל ודאי א"צ לטהר א"ע ברגל⁶. אבל לדין דאינו מטעם הקרבנות, וע"פ פירוש הב"ש כו', כבר מובנת ומיושבת בפשטות דעת רש"י ואין צריך להכריח ולנקוט כנ"ל.

ואזיל רש"י לשיטתו בש"ס גם בפירושו עה"ת, שגם מהאופן שהביא הנך מימרות שבש"ס עה"פ 'ובנבלתם לא תגעו' בפרשתנו⁷, נראה להוכיח דנקיט דלא כהשאג"א. ובהקדים, דמפרשי רש"י (רא"ם. גו"א. שפ"ח. ועוד) רצו אכן לפרש בדעתו דהטעם ד"לא תגעו ברגל" הוא "מפני שכל ישראל חייבין אז להביא עולת רא' וצריכין ליכנס בעזרה משא"כ בשאר ימות השנה" (ל' הרא"ם). היינו דגם לפירוש רש"י דאזיל בדרך פשטות המקרא – זהו טעם הדין. אמנם עפ"ז אינו מובן מדוע העתיק רש"י בסתם הלשון "ברגל", דהיינו בכל מקום וכל אדם, ואינו מבאר ואפילו אינו מרמז שהוא מצד החיוב דהבאת

(5) וראה פתחי תשובה אה"ע שם סק"ד. ועוד.

(6) אבל ראה ערוך נזר בפרש"י יבמות שם.

(7) תוכן כל פרש"י זה כתב רש"י גם לקמן בפ' ראה (יד, ח) אבל בכמה שינויים: (א) מקדים "רבותינו פירשו", (ב) בסדר שונה: מקדים ש"לא תגעו" הוא "ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל" ואח"כ ממשיך "יכול יהיו מוזהרים בכל השנה וכו'". ואכ"מ. וראה לקמן ריש סיעף ג.

ומעתה, קושיא זו האחרונה – מאי שנא מקרבן פסח שזמנו קבוע וידוע – עדיין תקשי לכאורה גם לאחר ביאור הצל"ח, דעדיין דרוש ביאור אמאי לא נימא דעל זמן זה קאי נמי אזהרת ובנבלתם לא תגעו כיון שבזמן זה ישראל "נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים", וחזינן דגם בזמן קרבן הפסח "בעינן טהרה מה שלא בעינן בזמן אחר". ובהכרח להוסיף על דברי הצל"ח ולמצוא גם טעם מיוחד לאזהרה זו ברגל.

ב

יוכיח דלרש"י לא הוא משום קרבנות הרגל
ונראה לומר חידוש גדול בכל זה, דלשיטת רש"י החייב לטהר עצמו ברגל הוא בכל המקומות, ואינו תלוי בזמן הבית. דהנה איתא ביבמות (כט, ב) "אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאת לו". ופירש"י "ולא מיטמאת, אינה צריכה להתעסק בו כו' כך שמעתי ולי נראה ולא מיטמאה כגון ברגל שישראלים מוזהרים על הטומאה מובנבלתם לא תגעו" (ועד"ז הוא בתוס' שם). ומדבריו מובן שהזהירות מטומאה ברגל אינה משום הכניסה למקדש ועלי' לרגל והבאת עולת רא' – שהרי נשים אינן מחוייבות בכ"ז, דהוי מ"ע שהזמ"ג; ועוד, דזה שהארוסה "לא מטמאת לו" הוא בפשטות שוה ל"ולא מטמא" שעל הארוס הכהן, והרי אזהרת טומאת מת שעל הכהן היא לא רק בארץ כ"א גם בחו"ל ואף שלא בזמן הבית. וא"כ מובן שגם זה שהארוסה "לא מטמאת לו" (מצד החיוב לטהר עצמו ברגל) היא גם בחו"ל ואף שלא בזמן הבית. וכן משמע בבית שמואל (אה"ע סנ"ה סק"י) דס"ל שדברי רש"י קאי

בהא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל

יפלפל בדברי המפרשים אי הוא מטעם חובת הקרבנות שמביא ברגל או לאו, ויבאר הנפקותות לדינא / יוכיח מפרש"י ביבמות דס"ל דלא הוא מטעם חובת הקרבנות, ועפ"ז יבאר גם דיוק לשונו בפירושו למקרא / יסיק כמה חידושי דינים העולים משיטת רש"י בזה

א

יקשה על ביאורי המפרשים בטעם דין זה, שהוא משום קרבנות הרגל

גרסינן בר"ה (טז, ב): אמר רבי יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר (פרשתנו יא, ח) ובנבלתם לא תגעו. תניא נמי הכי, ובנבלתם לא תגעו, יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה, תלמוד לומר (ר"פ אמור) אמור אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין, והלא

(1) וכבר ייתא זו כ"ה בתורת כהנים עה"פ, ובשינויים קלים בין זל"ז. ואף בשינויים קלים לגבי רש"י שהביאה לברייתא זו בפירושו על הפסוק (ולהלן בפנים תבאר שיטתו בדין זה). ולשון רש"י קרוב יותר ללשון הש"ס. ואכ"מ.

דברים קל וחומר, ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן, אלא מה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו, ברגל. ע"כ. ובקעה גדולה יש כאן לחקור טובא בהגדרת חיוב זה, לאיזה פרט ברגל שייך הוא, ונפק"מ טובא לכמה הלכות וכן לזמן הזה, כמשי"ת.

דהנה, הגאון בעל השאגת ארי' בפירושו טורי אבן על אתר כתב וז"ל: ודאי הא דמוקי לקרא ברגל, דאטו רגל רמיזא בקרא, ומאי שנא רגל משאר ימות השנה דמוקי לה ארגל, ובעל כרחך היינו טעמא משום דחובת הרגל הוא רא' וחגיגה ושלמי שמחה שאי אפשר לקיימן בטומאה, משום הכי שדי לקרא ארגל. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ט מהלכות טומאת אוכלין (ה"י)) "כל

ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד, אבל בשאר ימות השנה אין מוזהרין¹. וכיון שכן תקשה לך למה לי קרא מלמא ברגל, הא בלאו הכי הא איכא עשה בכל א' מחובת הרגל וממילא כשמטמא את עצמו ברגל הוא מבטל כל מצוות עשה אלו, ואזהרה דובנבלתם לא תגעו ברגל דכל עצמן הוי מפני ביטול החובות הללו למה לי... אלא על כרחך? אם אינו ענין לטומאה שברגל תנהו ענין לטומאה של קודם הרגל שלא יטמא בנבילה אע"ג דאכתי לא חל עליו חובת הרגל מפני ביטול חובת הרגל. עכ"ד.

ובאמת, כל מה דהוקשה לי אזהרה למה לי הוא משום שנקט דטעם הדין הוא אך ורק כדי שיוכל להכנס למקדש ולהביא קרבנות, ותפס בפשיטות שכ"ה שיטת הרמב"ם, וכן תפס בספרו שאגת ארי' (סי' סז. וכ"כ בקרית ספר להמבי"ט שם, וכמו שתפסו בפשיטות בדעת הרמב"ם ברא"ם פ' ראה (יד, ח). מל"מ לרמב"ם שם. ועוד), ולהכי הוקשה לי דזה מחוייב כבר מצד המ"ע דחובות אלו. אבל עצם יסוד זה, שטעם הדין הוא משום הבאת קרבן – יש לעיין בו טובא. כי עפ"ז הסברא נותנת שאזהרה זו לא חלה על כל זמן הרגל, דהא לאחרי הכניסה לעזרה והבאת העולת ראי' שוב אין עליו חיוב להזהר מטומאת מגע נבלה. אמנם פשטות לשון המימרא "ברגל" משמעו בכל ימי הרגל. ועיין בזה בארוכה בשו"ת שאגת ארי' (סי' סו) ובצל"ח (ביצה יז, סע"ב בפרש"י ד"ה ובה"א) שכבר נגעו בדבר. אבל עוד יש להתמי' אם שייך להעמיס שיטה זו בלשון

(2) ועיין בזה עוד להלן ס"ב בחצא"ר.

מוזהרין על הנבילה ישראל לא כ"ש ומזה למדו שהך ובנבלתם לא תגעו יש לו זמן מיוחד, ואכתי קשה מדוע נימא שעל הרגלים כוון הכתוב שמא על יום השבת הזהיר שקדושתו חמורה משל רגל, ולכן נתן הרמב"ם טעם מפני שהם נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים וחזינן שברגל בעינין טהרה מה שלא בעינין בזמן אחר² ולכן גם אזהרה זו ובנבלתם לא תגעו בכל מקום ובכל זמן. ודוק בלשונו של רבינו הגדול כל ישראל מוזהרין להיות טהורים ברגל מפני שהם נכונים לכנס למקדש וכו' ואם הי' הכוונה שזהו הטעם שצריכין להיות טהרין הל"ל שיהו מוכנים לכנס למקדש וכו', אבל אמרו מפני שהם מוכנים וכו' פירושו כיון שהם מוכנים לזה אז בזמן ההוא לכן אזהרה זו ג"כ בזמן הרגל. וכדבריו נתפרש בשיטת הרמב"ם גם בביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ להרס"ג (דהלן ס"ב).

איברא, דלכאורה מלשון הרמב"ם משמע שאין זו הוכחה אימתי נאמרה האזהרה אלא טעם לגוף האזהרה, אלא שלשיטתו אין פירוש הדבר שטעם האזהרה הוא משום שצריכים ליכנס במקדש כ"א "מפני שהם נכונים ליכנס במקדש כו", ולכן מוזהרים שלא לאבד "נכונות" זו, ועליהם להיות טהורים בכל הרגל. אבל לכאורה גם לפ"ז צ"ל שלדעת הרמב"ם הוא רק בזמן הבית ודלא כפשטות וסתימת הלשון "ברגל". ועצ"ע.

אמנם מלבד קושיא זו אם יש לפרש כן בלשון הרמב"ם, הרי גם לגופם של דברים עדיין יש תמיהה רבה אחרת בשיטת השאג"א שלכאורה

(3) אבל ראה שדי חמד כללים מערכת ח, כלל מז-מח.

לא נמצא לה מזוזר שלם גם לשיטת הצ"ח, דהנה אי אמרינן כהשאג"א דאזהרת הטומאה היא רק מפני החיוב דהבאת קרבן ברגל – צ"ע טובא מאי שנא קרבן זה דרגל משאר כל הקרבנות, הא חיוב זה להזהר מטומאה שייך בכל הקרבנות שישראל מביאין (ואוכלין מהם), ושוב יל"ע מהו שהאזהרה ד'ובנבלתם לא תגעו' הוגבלה רק ל'רגל'. וגם את"ל שאזהרה מיוחדת זו באה רק בנוגע לקרבן שיש לו זמן קבוע – ברגל – משא"כ שאר קרבנות שאין להם זמן קבוע, שלכן אין בהם הציווי להזהר מטומאה (דמתי צריך להזהר?). אלא שהוא נכלל בדיני וחיובי הבאת הקרבן (שאינן להקריבו (ולאכלו) אלא כשהוא טהור) – הרי ישנם כמה וכמה קרבנות שיש להם זמן קבוע להקרבתם, כמו קרבן מצורע ביום השמיני לטהרתו (מצורע יד, ט ואילך), קרבנות יולדת (תזריע יב, ו ואילך), הבאים לאחרי ימי טוהר שלה⁴. ואפילו אם נחלק שגם קרבנות אלו אין בהם זמן קבוע בימי השנה כמו בקרבן הרגל ולכן אין מתאים כ"כ להזהיר בהם – הרי עכ"פ שייך זה בקרבן פסח שבא בי"ד ניסן בין הערבים, אבל לפני הרגל, שעליו להזהר מטומאה לפני זה בכדי שיוכל להקריב קרבנו. ולכן צ"ל דעל כרחין גם בקרבן פסח (ועאכו"כ שאר הקרבנות) לא מסתבר לאצרכי אזהרה מיוחדת שלא להיטמא רק משום חיוב ביאת מקדש והקרבת קרבנות, לפי שהאדם מוזהר ע"ז כבר מצד עצם חיובים אלה (וכסברת הטורי אבן גופי' בקושייתו הנ"ל גבי דין הרגל). ואזהרת נבלתם לא תגעו ברגל עלינו למצוא לה טעם אחר שאינו שייך בכל הקרבנות הנ"ל.

(4) ועיין להלן הערה 9.